

Statsstøttereglene og styringen av offentlig sektor

Fafo frokostseminar 17. desember 2019
Professor Tommy Staahl Gabrielsen

Bakgrunn

- Statsstøtte er økonomisk støtte fra offentlige organer til virksomheter som er aktive i et marked.
- Støtten kan ha form av tilskudd, skattefritak, lån, statsgarantier eller andre gunstige vilkår basert på offentlige midler.
- Reglene har som formål å sikre like konkurransevilkår for selskaper i hele Europa, og å hindre at statlig støtte anvendes proteksjonistisk.
- Finnes en rekke unntak:

Hva er statsstøtte?

- Ifølge EØS-avtalen er det statsstøtte når støtten:
 - tildeles av en EFTA-stat eller av offentlige midler,
 - innebærer at en fordel begunstiger mottakeren/mottakerne,
 - begunstiger enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer,
 - vrir eller truer med å vri konkurransen, og
 - påvirker samhandelen i EØS-området.
- Reglene håndheves av ESA for Norges del.

Ideen bak

- Statsstøttereglene skulle hindre internasjonal subsidiekonkurransen mellom stater om å støtte nasjonale bedrifter som konkurrerer i EØS-området
 - Eks. Norsk støtte til lakseindustrien eller norske industribedrifter?
- Mange av de aktuelle sakene i Norge har likevel endt opp med en diskusjon om hva det offentlige kan drive med og på hvilken måte.
 - Publikumsbading i skolebasseng, SFO, kommunal renovasjon og kommunale idrettsanlegg, etc. etc.
- Hvordan endte vi der?

Offentlig virksomhet

- Hva det offentlige skal drive med og på hvilken måte er for mange et politisk spørsmål.
 - Kun kollektive goder eller helt basiske samfunnsoppgaver?
 - Private goder i konkurranse med private?
- Uten samhandelspåvirkning i EØS er dette fremdeles i høy grad et politisk spørsmål.
- MEN, dersom offentlig virksomhet påvirker samhandelen i EØS, kommer statsstøttereglene inn og på sett og hvis overprøver politiske prioriteringer.
- Derfor er samhandelskriteriet en nøkkel.

Offentlig virksomhet

- Ift statsstøttereguleringen kan det offentlige gjøre nær sagt “hva som helst” så lenge samhandelen ikke er påvirket.
- MEN, konkurranseloven regulerer også offentlig økonomisk virksomhet og kommer til anvendelse selv uten samhandelspåvirkning.
- Offentlige foretak kan ikke:
 - Drive prissamarbeid
 - Misbruke dominerende markedsposisjon, og
 - Er også underlagt fusjonskontrollen

Konkurranseloven versus statsstøtteregelverket

- Konkurranseloven: samfunnsøkonomisk effektivitet med spesielle vekt på konsumentvelferd.
- Statsstøtteregelverket: Like vilkår
- Konkurranseloven gir offentlig virksomhet mulighet til å konkurrere på samme måte som private
- Statsstøtteregelverket legger sterkere begrensinger på offentlig virksomhet enn konkurranseloven:
 - F.eks. markedsaktørprinsippet og prising etter fullfordelte kostnader

Eksempel: Renovasjon

- 2013: ESA krav om regnskapsmessig skille for avfallssektoren.
- Skille mellom kommunenes lovpålagte oppgave om innsamling av husholdningsavfall og næringsavfall der private kan konkurrere.
- Forskrift regulerer at selskaper må belaste begge segment like mye for felleskostnader.
- Avfallssektoren er en sektor med stordriftsfordeler.
- Pålegg om fullfordelte kostnader for næringsavfall vil dermed gi mindre næringskunder, mindre konkurranse i dette segmentet og dermed høyere priser for begge kundegrupper.
- Statstøttereglene påfører i dette tilfellet offentlig renovasjon en konkurranseulempe som skaper et effektivitetstap.

Samhandelspåvirkning

- Definisjonen av statstøtte har mange kumulative vilkår.
- Samhandelspåvirkning dukker ofte opp som et sentralt vilkår.
- Kan en avvise samhandelspåvirkning, går saken klar.
- Tolkningen av samhandelspåvirkning har vært streng, og har skapt mye av sakene vi har sett de siste årene.
 - Kan skyldes bokstavtro jurister som tolker regelverket.
 - Selv om det er tegn til en viss oppmykning,

Positive eller negative effekter

- Er det slik at samhandelen må påvirkes negativt?
- Statsstøtte: Neppe, ettersom tradisjonell støtte til eksportbedrifter ofte vil øke samhandel.
- Konkurransereglene: Heller ikke, ettersom f.eks. nasjonale karteller også kan øke importen.
 - Markedsavgrensning kan ofte avgjøre samhandel direkte
 - Gjøres nesten aldri (om noensinne) i statsstøttesaker

Hvor fører dette oss?

- Behov for en mer økonomisk tilnærming til statsstøtteregelverket
 - Velferdsteoretisk målsetting og fundament?
 - Kritisk kriterium: samhandelspåvirkning (og vridning av konkurransen)
- Kan virke som om EU har forstått at dette har tatt en vei som ikke var intensjonen.

UNIVERSITETET I BERGEN